

Bog anmeldelser.

Hjelt: Det svenska tabelverkets uppkomst, organisation och tidigare verksamhet. Helsingfors 1900.

De första officiella relationerna om svenska tabelverket åren 1749—1757. Helsingfors 1899.

Det er den berømte svenske Befolkningsstatistik's Tilblivelse, som skildres af den finske Statistiker; denne mærkelige Ordning, hvorved hver Sognepræst saa at sige fik et statistisk Bureau, og hvorved uvurderlige Kilder til Studiet af hine Tidens Befolkningshistorie bleve aabnede. Medens den samtidige danske nationaløkonomiske Literatur vistnok var langt rigere end den svenske, fik det svenske Videnskabsakademis Skrifter gennem Wargentins og senere Nicanders befolkningsstatistiske Undersøgelse en vidtrækkende Betydning, der ikke svækkes ved, at man kan drage i Tvivl, hvorvidt Wargentins i sin Opfattelse af Methoderne har været fuldstændig klar.

Forfatteren skildrer de Bestræbelser, som fremkom i Videnskabsakademiet, særlig ved den tidlig afdøde Mathematiker Peter Elvius, der anstillede en Undersøgelse over Fødselslisterne i Upsala 1694—1743, og to Aar senere gjorde et Forsøg paa at komme paa det rene med Folkemængden i Sverige

Bog anmeldelser.

Hjelt: Det svenska tabelverkets uppkomst, organisation och tidigare verksamhet. Helsingfors 1900.

De första officiella relationerna om svenska tabelverket åren 1749—1757. Helsingfors 1899.

Det er den berømte svenske Befolkningsstatistik's Tilblivelse, som skildres af den finske Statistiker; denne mærkelige Ordning, hvorved hver Sognepræst saa at sige fik et statistisk Bureau, og hvorved uvurderlige Kilder til Studiet af hine Tidens Befolkningshistorie bleve aabnede. Medens den samtidige danske nationaløkonomiske Literatur vistnok var langt rigere end den svenske, fik det svenske Videnskabsakademis Skrifter gennem Wargentins og senere Nicanders befolkningsstatistiske Undersøgelse en vidtrækkende Betydning, der ikke svækkes ved, at man kan drage i Tvivl, hvorvidt Wargentins i sin Opfattelse af Methoderne har været fuldstændig klar.

Forfatteren skildrer de Bestræbelser, som fremkom i Videnskabsakademiet, særlig ved den tidlig afdøde Mathematiker Peter Elvius, der anstillede en Undersøgelse over Fødselslisterne i Upsala 1694—1743, og to Aar senere gjorde et Forsøg paa at komme paa det rene med Folkemængden i Sverige

og Finland, hvorved han kom til det Resultat, at der var 2,1 Mill. Mennesker, hvad der stemmede paa-faldende godt med Virkeligheden. Hans Arbejder henledede stærkt Opmærksomheden paa Nyttens af en officiel Befolkningsstatistik, den svenske Rigsdag tog Sagen op, og i 1749 traadte det svenske Tabelværk i Virksomhed. Først i 1755 var man dog saa vidt, at man kunde aflægge den første Beretning med Generaltabeller for Aar 1749 og med et Bilag af Wargentins, et »Ödmjukt Memorial«. Denne første Betænkning ansaaes længe for tabt, men er blevet fundet af Hjelt i det svenske Rigsarkiv blandt Rigsdagens Forhandlinger 1755—56; det er nu gjort tilgængeligt for Almenheden tilligemed en senere Beretning fra 1761. Det er maaske navnlig den sidste, der frembyder Interesse for vor Tid. Hvad der udvikles om Fødselshyppigheden og Aarstiden er saaledes vel værd at læse, hvor naive og forhastede end de af Tallene dragne Slutninger ere, f. Ex. at »et mageligt og arbejdsløst Levned intet bidrager til Folkemængdens Forøgelse«, og at heller ikke »mere eller mindre til bedste i Husholdningen« synes at være den eneste Aarsag til større eller mindre Frugtbarhed, hvilket altsammen udledes af Fødslernes Fordeling paa Maaneder. Den gammeldags Befolkningslære — saa naturlig i tyndt befolkede Lande — udgør iøvrigt den røde Traad i hele Fremstillingen. Derfor anstiller man Betragtninger om Monogamiets Betydning for Befolkningstilvæksten, om Fideikommisser som Hindring for Adelsens Ægteskab og om Yppighedens skadelige Indflydelse. Derfor er det ogsaa uheldigt, naar gamle Enker gifte sig med unge

Mænd, og Kvinder skulde helst gifte sig inden 25 Aars Alderen. I Sammenhæng med disse Anskuelse staar ogsaa andre af Merkantilismens Udløbere, saaledes Betragtningerne over den »store Vanmagt i Handelen«, som lægger sig for Dagen i den i og for sig meget lærerige Kendsgerning, at Handelsstanden, iberegnet Kvinder og Børn, kun omfattede 12,000 Personer.

Det var ingenlunde alle, der forstod Betydningen af at offentliggøre statistiske Oplysninger om Befolkningen. I Oktober 1765 anmelder Biskop Filenius i den saakaldte »mindre sekreta deputation«, at han i en Boglade havde set en trykt Tabel med Folketallet ikke alene i hele Riget, men i hver enkelt Provins; det var hverken nyttigt for Riget eller forsigtigt overfor fremmede Magter, at offentliggøre saadanne Tal; og den nævnte Deputation nægtede det følgende Aar et Andragende fra Handels- og Manufaktur-Deputationen om at faa Tabelkommissionens Beretning, og det var kun Hensynet til, at Deputationen var forpligtet ved Ed til Hemmeligholdelse, der bevirkede, at Beretningen tilsidst udleveredes.

Det er et særdeles interessant Billede fra hin Tid, Dr. Hjelt har oprullet ved Offentliggørelsen af de to Skrifter, et Billede, hvoraf der i en kort Anmeldelse kun kan fremdrages enkelte Træk. Man vil ikke fortryde at stifte nærmere Bekendtskab med disse Bidrag til Statistikens Historie.

Harald Westergaard.
